

ETNOLOŠKO PREUČEVANJE OTROK V SLOVENSKI ETNOLOGIJI IN FOLKLORISTIKI

*Ne, v ljudski kulturi ni »manj pomembnih«
tém, vsaka krije presenetljiva izročila.**

Mojca Ramšak

31

IZVLEČEK

Etnološko preučevanje otrok zajema kulturna vrednotenja in pojmovanja otroštva, kulturne vidike otrokovega razvoja, odraščanja in socializacije, stopnje gmotnega in duhovnega zadoščanja otrokovih potreb in njegove različne položaje v skupnostih. Predmet etnološkega preučevanja otrok so tudi žive izvedbe otroške folklore v konkretnih okoljih, s funkcijo in estetiko, ki ju določajo otrokova domišljija in vsakokratne družbene, družinske ter gmotne razmere. Predmet teoretsko utemeljene folkloristike so zlasti raziskave otroške folklore kot otroško kreativnega dela umetnostno-družbene kulture otrok in mladostnikov.

Ključne besede: etnologija, folkloristika, otroci, igra, igrače

ABSTRACT

The ethnological study of children includes the cultural appreciation and conception of childhood, the cultural aspects of children's development, growing up and socialisation, the levels of material and spiritual satisfaction of children's needs, and their different positions in communities. Further subjects of the ethnological study of children are live performances of children's folklore in concrete environments, including their function and aesthetics as they are determined by children's imagination and the contemporary social, family, and material conditions. The subject of theoretically founded folkloristics is research into children's folklore as children's creative role in the artistic and social culture of children and adolescents.

Key words: ethnology, folkloristics, children, play, toys

Etnološko in folkloristično preučevanje otrok in otroštva

Etnološko preučevanje otrok zajema kulturna vrednotenja in pojmovanja otroštva, kulturne vidike otrokovega razvoja, odraščanja in socializacije, stopnje gmotnega in duhovnega zadoščanja otrokovih potreb, različne položaje otrok v skupnostih. Predmet etnološkega preučevanja otrok so tudi žive izvedbe otroške folklore v konkretnih okoljih, kontekstih, s funkcijo in estetiko, ki ju določajo otrokova domišljija in vsakokratne družbene, družinske ter gmotne razmere. Tako so predmet teoretsko

* Niko Kurent (1985)

utemeljene folkloristike zlasti raziskave otroške folklore kot otrokovega kreativnega dela umetnostno-družbene kulture otrok in mladostnikov. Predmet preučevanja otrok v folkloristiki je dinamičen po svoji vsebini, a hkrati tudi dokaj konservativen v svoji obliki, saj preučuje zlasti tiste otrokove dejavnosti, ki vključujejo igro, besedno igro in besedno umetnost, torej dejavnosti, ki živijo in se ohranjajo znotraj otroških skupnosti. Preučevanje otroške folklore se najpogosteje ukvarja z ugankami, šalami, posmehljivkami, zbadljivkami, žaljivkami, ploskanjem, izštevankami, skrivalnicami, rimami, zgodbami za otroke, plesi, pesmimi, igračkami, glasbili in drugimi predmeti, ki jih v igri uporabljajo otroci.

V slovenski etnologiji in folkloristiki so najbolj preučeni:

32

- otroške igre (Kuret 1959; Kuret 1979; Medvešček 1984; Ramovš 1991; Cvetko 1996, 2000; Ramšak 2003; Sereinig 2003; Ferlež 2001; Ferlež 2005),
- otroško ljudsko slovstvo (Stanonik 1984; Stanonik 1992–1993),
- otroški ples (Ramovš 1980),
- otroške pesmi (Juvančič 2006; Terseglav 2006),
- na področju predmetnega sveta pa igrače v Sloveniji (Kuret 1959; Cevc 1979; Tomažič 1979; Tomažič 1999; Rozenberger 1992; Križ 2002; Ferlež 2005) in Afriki (Porle 1993),
- otroška glasbila in zvočila (Kumer 1962; Kumer 1983; Cvetko 2004),
- oblačilna kultura (Marija Makarovič) ter
- notranja oprema za otroke (Jagodnic 1959 in Gorazd Makarovič 1981).

Družbena kultura in odnosi z otroki v ožjem ali širšem okolju so delno obdelani v različnih monografskih študijah, npr. zelo presunljivo pri Alenki Puhar (1982, 2004), pri Mariji Makarovič v skoraj vsaki njeni monografiji, pri Mariji Kozar - Mukič (1992), Janji Žagar (1997), deloma pri Jerneji Ferlež (2001) in Mojci Ramšak (2003).

Etnološko in folkloristično preučevanje otrok se spreminjata v skladu z interesi raziskovalcev, raziskovalnimi trendi in s časom. Skupen jima je poudarek na izraznosti otrok, na praznovanju in prostem času namesto delu, na humorju namesto resnosti, na idealnem namesto realnem, na inovacijah, na ponavljanju in posnemanju praks iz sveta odraslih; skratka na retoriki otrok, ki šele začenjajo spoznavati svet, ki so odvisni od svojih staršev ali skrbnikov in ki se učijo jezika, družbenih ter moralnih pravil.

Meje igre, duševne in telesne dejavnosti, ki ni imela neposrednega praktičnega namena in je potekala zgolj iz veselja nad samim seboj po pravilih, ki so jih sprejeli vsi sodelujoči otroci, ter meje resnega sveta odraslih, pa so tudi podoba vsakokratnih razmer in vrednot (Kuret 1979: 119).

Metodologija etnološkega in folklorističnega preučevanja otrok

V primerjavi z drugimi področji v etnologiji je preučevanje otrok v Sloveniji še vedno dokaj nedotaknjeno področje, čeprav so teren sam ter njegovi nosilci dobesedno kar doma ter se ni treba nikamor voziti in čeravno je otroški domišljjski in realni svet prav tako kompleksen kot svet odraslih. Šele v zadnjih dveh desetletjih je vsakdanji otroški

svet vreden večje akademske pozornosti, pred tem se je to zgodilo le v primeru, če so bili otroci vključeni v kako dejavnost v manj trivialnih oz. bolj prazničnih okoliščinah. V laičnih interpretacijah se še vedno dogaja, da so otroci zaradi takega poudarka predmet različnih folklorizacij, kjer so predstavljeni kot pomanjšani ali zgolj preprosti odrasli.

Raziskovalci pogosto ne preučujejo živega izročila otrok, pač pa njihovo ustno in materialno izročilo, ki je ohranjeno v različnih virih, npr. dnevnikih, avtobiografijah, memoarih, pismih, etnografskih poročilih s konca 19. in začetka 20. stoletja, fotografijah ter s pomočjo drugih pisnih virov, ki so jih napisali ali uredili odrasli. Čeprav je za preteklost to edini vir sploh, pa je otroško doživljanje sveta zaznamovano z razumevanjem sveta odraslih, najpogosteje z romantiziranim odnosom o nedolžnem otroštvu. Kar pri teh virih manjka, je razumevanje kontinuitete otroške igre in igranja ter povezave med igro in vsakdanjikom otrok. Tega pa lahko opazujemo, otroke sprašujemo v njihovem naravnem okolju.

Vprašanje, kako preučevati otroški svet, je bistveno, saj so otroški govorni obrasci, igra ipd. namenjeni prvenstveno njim samim in ne odraslim. Odrasel človek do določene mere sicer lahko nemoteče opazuje otroka pri igri, težje pa ga o njegovi dejavnosti učinkovito sistematično sprašuje. Odrasli, ki so prerasli in pozabili na svoje

Primer ročno izdelanih igralnih kart fantov iz tretjega razreda osnovne šole, ki so narisane in napisane po vzoru japonskih bojnih kart. Čeprav jim je učiteljica prepovedala in zaplenila prave karte, ki so si jih izmenjavali in posojali na dom, s tem ni ukinila njihovega igranja s kartami. Fantje so si jih izdelali iz papirja in se skrivaj igrali med odmori ter na šolskem igrišču v popoldanskem varstvu, na skrajnem, najbolj odmaknjenem koncu igrišča, kjer jih vzgojiteljice niso nadzirale. Njihov fantazijski svet, ki so ga zaznamovali vitezi, gusarji, gladiatorji, vesoljski bojevniki, mornarji, ki se borijo s pošastmi, idr., se je pač prilagodil omejitvam, samo da se je igra lahko nadaljevala. Iz zasebne zbirke Mojce Ramšak. Ljubljana, 2007

otročstvo, težje razumejo vzneseno, ponavljajoče prenašanje otroške folklore, ki se dogaja med njimi samimi, na varnem in pred omejitvami iz sveta odraslih. Onkraj družine in šole se otroci še vedno grupirajo glede na starost, spol ter zanimanja. Na grupiranje pogosto poskušajo vplivati tudi odrasli s prepovedmi in priporočili, toda vsaka prepoved združevanja na srečo ni uspešna, saj otroci kot odgovor potem ustvarijo tajna združenja in še bolj pazijo, da odraslih ne spustijo blizu.

Moderno, terensko in organizirano preučevanje otrok se je pri nas začelo konec sedemdesetih let 20. stoletja ob drugih raziskavah pri tedanji Sekciji za glasbeno narodopisje (Zmaga Kumer, Mirko Ramovš), Sekciji za šege in igre (Niko Kuret), Sekciji

VABILO NA MARTINOV ROJSTNI DAN

V PONEDELJEK 18. DECEMBRA PRAZNUJEM 8. ROJSTNI DAN.

**ZATO TE V LJUDNO VABIM NA ZABAVO, KI BO V PONEDELJEK
18. DECEMBRA OD 17 DO 20 URE V MOSTECU V ŠIŠKI, V
SKUPNIH PROSTORIH STANOVALCEV NASELJA MOSTEC
(ZRAVEN VHODOV V GARAŽE).**

**ČE IGRAŠ KAKŠEN INSTRUMENT, GA PRINESI S SEBOJ, LAHKO
TUDI GLAVNIK, IN SKUPAJ BOMO ZAIGRALI IN ZAPELI
PESMICO KUŽA PAZI.**

MARTIN

Vabilo na rojstnodnevno zabavo današnjih ljubljanskih tretješolcev. Tovrstna vabila sami računalniško oblikujejo in pri tem uporabljajo osebe iz stripov, risank ter lego junakov. V mestu se prostori praznovanja vse bolj prenašajo iz zasebnih v javne, v glavnem tiste, ki so povezani s tedenskim preživljanjem prostega časa otrok (npr. športni klubi, kot so nogometni, judo, teniški; kegljišče) ali z občasnimi obiski muzejev, restavracij hitre prehrane, živalskega vrta ipd. Iz zasebne zbirke Mojce Ramšak. Ljubljana, 2006

za materialno kulturo (Tone Cevc), Sekciji za duhovno kulturo (Milko Matičetov, Marija Stanonik) pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ter v kustodiatih za socialno kulturo (Tanja Tomažič) in materialno kulturo (Marija Makarovič) Slovenskega etnografskega muzeja. Na Oddelku za etnologijo je bilo preučevanje v tem času vključeno v raziskave načina življenja in nekaj raziskav tedanjih študentov je bilo objavljenih v posebni številki revije *Problemi* (Anžič 1980; Petru 1980).

Če so na eni strani viri odraslih, ki govorijo o otrocih, so na drugi strani konkretni izdelki otrok samih, npr. igrače, glasbila, likovni izdelki in otroška slovstvena folklor, torej tista, ki se reproducira ali utone v pozabo med otroki samimi, in tudi nekatere druge zvrsti, ki jih reproducirajo odrasli za otroke (npr. uspavanke).

Razen konkretnega evidentiranja stanja na terenu in klasificiranja žanrov se nihče od raziskovalcev ni posvečal etiki dela z otroki ali tehnikam učinkovitega zbiranja žive otroške folklore vseh zvrsti. Tudi pri preučevanju otrok so pomembni prostovoljna privolitev, zaupnost podatkov, še zlasti pa izogibanje zavajanju otrok v prid dobljenim informacijam. Kar se v svetu odraslih zdi naključno, je lahko v svetu otrok v središču pozornosti, kar pa seveda sproži številne etične dileme. Zaradi družbenih, kognitivnih in fizioloških razlik med otroki in odraslimi tehnike zbiranja niso nujno identične tehnikam dela z odraslimi ljudmi (Fine 1988; Fine 1999).

Na pomembnost kritike virov pri vseh zvrsteh otroške slovstvene folklore je opozarjala Marija Stanonik, ki je uspela s pomočjo različnih medijev in lastne angažiranosti animirati veliko število mlajših in starejših zbiralcev. Opozarja, da je pri zapisih iz slovstvene folklore potrebno biti previden, ali so ti res rezultat terenskega dela ali gre za domišljjske spise, naslonjene na folklorno snov, ali pa celo za prepis iz že objavljenega gradiva (Stanonik 1995: 282, 284–296).

Velika praznina v metodološkem in vsebinskem smislu pa zeva na področju preučevanja otroške popularne kulture in otroške igre. To je v slovenski etnologiji še skoraj povsem neraziskano in neevidentirano področje, loteva pa se ga mlajša generacija etnologov (Gačnik 1992; Gačnik Stanka in Gačnik Aleš 1992; Rožman 1994).

Uporabnost etnoloških in folklorističnih raziskav otrok

Težišče v etnologiji in folkloristiki se je pogosto pomikalo tudi v uporabnost védenja. Tako sta Niko Kuret in Milko Matičetov prirejala in objavljala številne domače in tuje ljudske pravljice. Milko Matičetov je že od šestdesetih let 20. stoletja zbiral in interpretiral ljudsko pripovedništvo, za otroke pa je objavljaval v glavnem živalske pravljice iz Rezije (npr. Matičetov 1973), ki so kasneje izhajale tudi na kasetah, video kasetah in DVD-jih. V novejšem času je med popularnejšimi prireditelji otroškega ljudskega slovstva tudi Anja Štefan. Njune objave za otroke ostajajo ali postajajo klasika v otroški literaturi, o čemer pričajo tudi številni ponatisi.

Prvi poskus aplikacije znanja o kmečkem gospodarstvu sega v sedemdeseta leta 20. stoletja, in sicer z otroškim etnološkim slovarčkom *Kmečka abeceda* Marije Makarovič (1979; 1983), v katerem so abecedno urejeni kratki opisi predmetov iz kmečkega gospodarstva, ki so namenjeni otrokom iz nižjih razredov osnovne šole. Ista avtorica je kmečko gospodarstvo ponovno poskušali približati otrokom v knjižici *Kmet*,

ki je opremljena tudi z ilustracijami otrok (Makarovič 1997). Vsi trije avtorji so dobili Levstikovo nagrado za mladinsko literaturo.

Sicer na področju otroške slovstvene folklorne že od osemdesetih let 20. stoletja Marija Stanonik tudi s pomočjo šolskih glasil, krožkov, terenskega dela otrok ter poljudnoznanstvenih revij za otroke (npr. Pionir, Pionirski list) zbira slovenske folklorne pripovedi, krajevna imena, zgodovinske povedke, bajke, anekdote ipd. ter jih urejene in s komentarji objavlja (npr. Stanonik 1995). Prav tako spodbuja in je mentorica številnim zbirateljem otroške slovstvene folklorne, to je pesmic, izštevank, zmerljivk (npr. Gašperin 1990; 1998). Njenemu zgledu so sledili tudi drugi zbiratelji – učitelji, ki so svoja zbirateljska prizadevanja povezovali z najrazličnejšimi oblikami pedagoškega dela in vanje vključevali otroke (npr. Vogelnik 1990; Černigoj 1996).

36

Odličen medij za približevanje otroškega ljudskega slovstva in etnologije nasploh so otroške in mladinske poljudnoznanstvene revije (poleg Pionirja in Pionirskega lista še Mladi svet, Ciciban, Mladi rod, v novejšem času Gea, National Geographic Junior, National Geographic), kjer je krajše prispevke objavljalo več slovenskih etnologov in zbirateljev (npr. Marija Makarovič, Zmaga Kumer, Milko Matičetov, Damjan Ovsec, Anja Štefan idr.) ali pa so sodelovali v uredniških odborih in s tem vplivali na vsebinske zasnove revij (npr. Damjan Ovsec, Janez Bogataj, Ralf Čeplak Mencin).

Največ raziskav je bilo narejenih na področju aplikativne etnomuzikologije in etnokoreologije v vzgoji in izobraževanju. V to področje že nekaj desetletij etnomuzikologi vlagajo veliko truda (npr. Mirko Ramovš, Igor Cvetko, Marko Terseglav, Svanibor Pettan, Albinca Pesek, Mira Omerzel Terlep, Katarina Juvančič, Maša Komavec, Urša Šivic).

Pedagoška etnološka dejavnost namenjena otrokom

Z izobraževanjem učiteljev so se ukvarjali številni etnologi, med prvimi Niko Kuret (1968), Mirko Ramovš (1982; 1997), Marija Stanonik (1993). Tudi Slovensko etnološko društvo je leta 1994 posvetilo simpozij in celotno številko Glasnika Slovenskega etnološkega društva etnologiji v šoli (Muršič, Ramšak 1994). Simpozij s predavanji in delavnicami je bil ponovno organiziran v letu 1997, obakrat pa so bila srečanja namenjena seznanjanju, dopolnjevanju in poglobljanju etnoloških znanj osnovnošolskih učiteljev, ki so se s pomočjo delavnic lahko pripravili na konkreten raziskovalni proces, v katerem naj bi učence popeljali od spoznavanja, vrednotenja in sprejemanja tradicionalnih in sodobnih pojavov vsakdanjega življenja. To je bilo v tistem času pomembno zato, ker so bile od osemdesetih let 20. stoletja izredno popularne etnološke raziskovalne terenske delavnice za otroke, učitelji pa niso imeli dovolj praktičnih in teoretičnih znanj, da bi jih učinkovito vodili. Slovensko etnološko društvo je v letu 2005 organiziralo še Malo šolo etnologije oz. učno uro za učence tretjih razredov osnovne šole Kolezija. V okviru Centra za pedagoško izobraževanje so etnologi v letih 2005 in 2007 predavali za učitelje osmih in devetih razredov osnovnih šol pod naslovom Etnologija in sodobna slovenska družba. Nekaj etnologov se je začelo vključevati tudi v pripravo šolskih kurikulumov ali pa so bili soavtorji šolskih učbenikov, ki so deloma predstavljali tudi etnološke in folkloristične vsebine (npr. Janez Bogataj, Vito Hazler, Marija Stanonik).

Z otroki se že dobro desetletje ukvarjajo muzejski pedagogi in drugi kustosi; tako npr. od leta 1995 v Muzeju novejše zgodovine Celje slovensko premično dediščino otrokom približujejo v *Hermanovem brlogu* (npr. Roženberger 1992), v Slovenskem etnografskem muzeju pa z mladim namenjenim delom stalne postavitve – labirintom s predmeti in pojmi od A do Ž, imenovanem *AbeceđaŽ*. Vse več slovenskih muzejev organizira tudi občasne otroške delavnice, kjer se otroci učijo različnih spretnosti npr. tkanja, lončarstva, pletarstva ipd., občasno pa izdajajo tudi otrokom namenjene didaktične publikacije. Eno prvih je zasnovala Inja Smerdel ob razstavi *Kam so vsi pastirji šli* (Smerdel 1990).

Današnji poskusi približevanja razsežnosti dediščine otrokom v drugih okoljih, kjer je velika frekventnost obiskovalcev, npr. v nakupovalnih središčih, se morajo šele potrditi v praksi, čeprav osnutki za tako dejavnost deloma že obstajajo (Kužnik 2004, 2006). 37
Zaenkrat pa ni videti, da bi potrošništvo in vse bolj množično preživljanje prostega časa v nakupovalnih središčih spodbudno vplivalo na uvajanje konkretnih izobraževalnih etnoloških vsebin na teh lokacijah.

Izzivi?

Medtem ko je sredi dvajsetih let prejšnjega stoletja Margaret Mead opravljala terensko delo na Samoi, kar še vedno velja za enega prvih antropoloških terenskih raziskav otrok izven Evrope in Severne Amerike, je bila v Ženevi sprejeta deklaracija o otrokovih pravicah, ki je zakoličila prizadevanja vladnih in humanitarnih ustanov po vsem svetu. V tem času je nastala konceptualna ločnica med raziskovanjem odraslih in otrok, otroci so postali predmet raziskav tudi, če niso bili revni in deviantni, a fascinacija nad raziskovanjem otrok in otroštva nikoli ni bila prevladujoča. To velja tudi za Slovenijo, kjer glede na navedene izkušnje lahko izluščimo nekaj točk, s katerimi se bo treba še podrobneje seznaniti.

Spregledanje otroške materialne kulture, posebnega obnašanja, ki ga izzovejo določene otroške igre, in poudarjanje otroškega ustnega izročila so bistvene značilnosti dosedanjih raziskav v Sloveniji. O pravi kontinuiteti raziskovanja otrok praktično ne moremo govoriti, saj so dosedanje študije še vedno fragmenti, ki so večinoma nastali kot stranski produkti drugih raziskav. Raziskovanje otrok v etnologiji je še vedno bolj ali manj kuriozitet, dejavnost brez velike vrednosti na lokalnem nivoju, medtem ko mednarodne organizacije že s pridom uporabljajo etnološko in folkloristično znanje za zagovarjanje otrokovih pravic.

LITERATURA

ANŽIČ, Ivica

1980 Otroške igre na Prulah. V: *Etnologija danes : prispevki k raziskovanju načina življenja*. (Problemi 18, št. 197). Str. 35–43.

CEVC, Tone

1979 Otroške živalske igrače – “buše”. *Traditiones* 5–6 (1976–1977), str. 69–78.

CVETKO, Igor

2000 *Najmanjše igre na Slovenskem*. Radovljica : Didakta.

1996 *Slovenske otroške prstne igre*. Radovljica : Didakta.

2004 *Trara, pesem pelja : slovenska otroška glasbila, zvočila in zvočne igrače*. Ljubljana : Mladinska knjiga.

- ČERNIGOJ, Franc (ur.)
1996 *Nace ima dolge tace*. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- FERLEŽ, Jerneja
2001 *Mariborska dvorišča : etnološki oris*. Maribor : Mladinski kulturni center.
2005 *Igre in igrače v Mariboru med obema vojnama*. *Folkloristik* 1, str. 28–32.
- FINE, Gary Alan
1999 Methodological problems of collecting folklore from children. V: *Children's folklore : a source book*. Logan, Utah : Utah State University Press. Str. 121–139.
- FINE, Gary Alan; KENT, L. Sandstrom
1988 *Knowing children : participant observation with minors*. Newbury Park : Sage.
- GAČNIK, Aleš
1992 O fenomenu otroškega maskiranja. V: *Maska : zakrijmo si lica, odkrijmo obraz : izziv otroški ustvarjalnosti*. Ptuj : Pokrajinski muzej. Str. 3–10.
- GAČNIK, Aleš; GAČNIK Stanka
1992 *Zbiram – torej sem : o fenomenu zbirateljstva in privatnih zbiralcih = I collect, therefore, I am : on the phenomenon of collecting and about private collectors*. Ptuj : Pokrajinski muzej.
- GAŠPERIN, Roman (ur.)
1990 *Enci benci na kamenci : slovensko otroško izročilo*. Lesce : Osnovna šola F. S. Finžgarja.
1998 *Enci benci na kamenci 2 : slovensko otroško izročilo*. Ljubljana : Mladinska knjiga.
- GRUNFELD, Frederic V.; CVETKO, Igor
1993 *Igre sveta : zgodovina, igre, naredimo sami*. Ljubljana : Državna založba Slovenije.
- JACODIC, Marija
1959 Zibelka na Slovenskem. *Slovenski etnograf* 12, str. 9–28.
- JUVANČIČ, Katarina (ur.)
2006 *Al' že spiš? : ali kako spavamo v Sloveniji*. Ljubljana : Kulturno društvo Folk Slovenija.
- KEŠELJ, Fani
1994 Otroške igre v Šentjanžu = Kinderspiele in St. Johann. V: Mojca Ramšak, Tomaž Ogris (ur.): *Na poti v vas : kultura na Radišah skozi 90 let = Unterwegs ins Dorf : Streifzug durch 90 Jahre Kultur am Radsberg*. Klagenfurt = Celovec : Drava. Str. 58–63.
- KOMAVEC, Maša; ŠIVIC, Urša (ur.),
2004 *Otroška pesmarica. 1, Slovenske ljudske pesmi*. Ljubljana : Mladinska knjiga.
- KOZAR - MUKIČ, Marija
1992 Otroško praznično leto v Porabju. V: *Mladi v svetu ljudskega izročila*. Maribor : Festival Otok in umetnost. Str. 17–22.
- KRIŽ, Ivica
2002 *Nazaj v otroški raj : otroške igre in igrače na Dolenjskem : katalog etnološke razstave : 15. november 2002 – 18. maj 2003*. Novo mesto : Dolenjski muzej.
- KUMER, Zmaga
1962 Šestero otroških primitivnih instrumentov iz Slovenije. *Narodno stvaralaštvo – Folklor* 1, str. 32–36.
1983 *Ljudska glasbila in godci*. Ljubljana : Slovenska matica.
- KURET, Niko
1959 *Igra in igrača v predšolski in šolski dobi*. Maribor : Obzorja.
1968 Osnove in ozadje naših šeg : iz uvoda k predavanju na narodopisnem tečaju za učiteljske inštruktorje. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 9, št. 2, str. 1–2.
1979 Igra odraslih in otroška igra. V: *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Vprašalnice, 9. zvezek*. Ljubljana : Raziskovalna skupnost Slovenije. Str. 119–125.
1985 Le folklore de l'enfance : actes du colloque organisé par la Commission des Arts et de Traditions populaires de la Fondation Charles Plisnier...à Bruxelles 1979. Bruxelles 1982 (=Contributions au Renouveau du folklore en Wallonie, vol. XII). *Traditiones* 14, str. 225–226.
- KUŽNIK, Lea
2004 *Muzej za otroke – teoretski model in zasnova : magistrsko delo*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
2006 *Interaktivno učno okolje in muzeji za otroke : teoretski model in zasnova : doktorska disertacija*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
- MAKAROVIČ, Marija
1979 *Kmečka abeceda*. Ljubljana : Mladinska knjiga.
1983 *Kmečka abeceda* (2. del). Ljubljana : Mladinska knjiga.

- 1997 *Kmet*. Vuzenica : Scepter.
- MAKAROVIČ, Gorazd
1981 *Slovenska ljudska umetnost : zgodovina likovne umetnosti na kmetijah*. Ljubljana : Državna založba Slovenije.
- MATIČETOV, Milko
1973 *Zverinice iz Režije*. Ljubljana : Mladinska knjiga ; Trst : Založništvo tržaškega tiska.
- MEDVEŠČEK, Pavel
1984 Pastirske igre iz Zarščine. *Goriški letnik* 11, str. 197–203.
- MURŠIČ, Rajko; RAMŠAK, Mojca (ur.)
1994 *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 34, št. 4 (Tematska številka – Etnologija v osnovni šoli).
- PETRU, Duša
1980 Vzgoja otrok v trnovskem naselju Murgle. *Etnologija danes : prispevki k raziskovanju načina življenja*. *Problemi* 18, št. 197, str. 27–34.
- PORLE, Sonja
1993 Hrepenenje iz stare pločevine : ganske igrače. *Etnolog* 3, str. 25–35.
- PUHAR, Alenka
1982 *Prvotno besedilo življenja : oris zgodovine otroštva na Slovenskem v 19. stoletju*. Zagreb : Globus.
- RAMOVŠ, Mirko
1980 *Plesat me pelji*. Ljubljana : Cankarjeva založba.
1982 Ljudsko izročilo v estetski vzgoji predšolskega otroka. V: Dora Gobec (ur.), *Odkrivajmo, doživljajmo!*. Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. Str. 29–49.
1991 Otroške igre z odvzemanjem in privzemanjem na Slovenskem. *Traditiones* 20, str. 127–142.
1997 *Ljudski plesi v osnovni šoli*. Ljubljana.
- RAMŠAK, Mojca
2003 *Portret glasov : raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških Slovencev*. Ljubljana : Društvo za proučevanje zgodovine, antropologije in književnosti.
- ROŽENBERGAR ŠEGA, Tanja (ur.)
1992 *V svetu lutk – poskus otroškega muzeja : katalog*. Celje : Muzej novejšje zgodovine.
- ROŽMAN, Irena
1994 Dinomanija kot kulturni pojav : poskus orisa množičnokulturnega pojava. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 34, št. 3, str. 5–7.
- SEREINIG, Uši
2003 *Križ kraž kralj Matjaž : otroške pesmi, igre in igrače na južnem Koroškem*. Celovec : Slovenski narodopisni inštitut in društvo Urban Jarnik.
- SMERDEL, Inja
1990 *Oven, ovca, jagnje*. Ljubljana : Slovenski etnografski muzej.
- STANONIK, Marija
1984 Otroška slovstvena folklor. *Traditiones* 10–12 (1981–1983), str. 85–93.
1992–1993 Otroštvo med igro in delom. *Žirovski občasnik* 13–14, št. 19–20, str. 105–140.
1993 Etnologija v šoli – v preteklosti in v prihodnje. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 33, št. 1, str. 42–51.
1995 Slovstvena folklor v očeh današnjih mladoletnikov : analiza nalog s tekmovanja za Cankarjevo priznanje za leto 1993. V: France Novak, Kranjc Simona, Marija Pirjevec (ur.): *Zborovanje slavistov, Celje, 1993*. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport. (Zbornik Slavističnega društva Slovenije ; 4). Str. 107–123.
- STANONIK, Marija (ur.)
1995 *V deveti deželi : sto slovenskih pravljic iz naših dni*. Ljubljana : Mladinska knjiga.
- TERSEGLAV, Marko
2006 Živo izročilo v pesmicah. V: Urša Šivic, Marko Terseglav (ur.): *Otroška pesmarica 2 : slovenske ljudske pesmi*. Ljubljana : Mladinska knjiga. Str. 5.
- TOMAŽIČ, Tanja
1979 *Otroške igračke*. Ljubljana : Slovenski etnografski muzej.
1999 *Igrače : zbirka Slovenskega etnografskega muzeja*. Ljubljana : Slovenski etnografski muzej.
- VOGELNIK, Marija
1990 *Ura je ena, medved še spi : slovenske ljudske naštevanke, odštevanke in izštevanke, igre in poigranke, nagajivke in posmehulje*. Ljubljana : Mladinska knjiga.

ŽAGAR, Janja

1997 *Vrata kroga : o rojstvu in zgodnjem otroštvu na Slovenskem*. Ljubljana : Slovenski etnografski muzej.

VIRI

CHILDREN'S FOLKLORE REVIEW

1977–2006 Children's Folklore Section of the American Folklore Society. (Revija je od 1978 do 1987 izhajala pod imenom Children's Folklore Newsletter.)

BESEDA O AVTORICI

40

Mojca Ramšak, dr., docentka, znanstvena sodelavka in koordinatorka za antropologijo vsakdanjega življenja na Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani (ISH), kjer je tudi nosilka modula Biografija v mikrozgodovinski perspektivi. Je direktorica neprofitnega Zavoda – Centra za biografske raziskave v Ljubljani. Bila je odgovorna nosilka projekta Leksikon etnologije Slovencev, ki je izšel leta 2004. Objavila je tri znanstvene monografije: *Portret glasov: Raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških Slovencev* (Ljubljana 2003), *Žrtvovanje resnice: Zmuzljive diskretne nediskretnosti* (Maribor 2006) in *Družbeno-kulturne podobe raka dojke v Sloveniji* (Ljubljana 2007) ter številne znanstvene in strokovne članke v Sloveniji in v tujini.

ABOUT THE AUTHOR

Mojca Ramšak, Ph. D., is an assistant professor, research fellow and coordinator of the Anthropology of Everyday Life at the Ljubljana Graduate School of Humanities (ISH), where she is in charge of the module Biographies in a Micro-historical Perspective. She manages the non-profit Institute - Biographical Research Centre in Ljubljana. She was in charge of the project *Leksikon etnologije Slovencev*, published in 2004. She has published three scientific monographs: *Portret glasov: Raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških Slovencev* (Ljubljana 2003), *Žrtvovanje resnice: Zmuzljive diskretne nediskretnosti* (Maribor 2006) and *Social and cultural imagery of breast cancer* (Ljubljana 2007) as well as many scientific and professional articles in Slovenia and abroad.

SUMMARY

ETHNOLOGICAL STUDY OF CHILDREN IN SLOVENE ETHNOLOGY AND FOLKLORISTICS

The subjects best researched in Slovene ethnology and folkloristics are children's games, children's folk literature, children's dances and songs, and in the field of the object world: toys, children's musical instruments and sound sources, dressing culture and interior furnishings for children. Social culture and relationships with children in the narrow or wider environment are partly treated in various monographic studies. In the ethnological and folkloristic study of children the emphasis has always been on the expressiveness of children, on festivities and leisure instead of work, humour instead of seriousness, ideal instead of real, innovation, repetition and imitation of practices from the adult world of the adults; in short, on the rhetoric of children who have just started out to learn about the world, who depend on their parents or guardians, and are learning the language, as well social and moral rules. Compared to other fields of ethnology the study of children has remained a rather ignored field. The everyday world of children has become worthy of major academic attention only in the last two decades; earlier, such attention was devoted only in cases where children were included in one or another activity in either less trivial or more festive circumstances.

Modern, organised field research into children started in Slovenia in the late 1970s. Beside recording concrete evidence on the conditions in the field, the researches never devoted attention to the ethics of working with children or the techniques of efficient collection of live children's folklore of all genres. A huge gap in the sense of methodology and contents is apparent in the field of research into children's popular culture and children's games. It is a field of Slovene ethnology that has nearly completely remained beyond research and unrecorded, but it is now being tackled by the younger generation of ethnologists
